

INTERVY

text Gabina Weissová
foto Jozef Barinka, archív
Milana Kováča

MILAN KOVÁČ

Mestá hľadáme mačetau

Milana Kováča fascinovali Indiáni už od detstva, najskôr tí severoamerickí a neskôr, ako dospieval, posúval sa čoraz viac smerom k Latinskej Amerike. Mal prehľad o situácii súčasných domorodých kmeňov aj o pozostatkoch dávnych kultúr. Svojho času ho zaujímala Kolumbia a Peru, neskôr sa zamerával na staré Mexiko a Guatemalu - tam existovali civilizácie, ktoré z hľadiska dejín dosiahli najviac. Pochopiteľne, kto sa zaoberá starovekom, nemôže obísť Grécko a kto sa zaoberá Amerikou, nemôže obísť Mayov. Dosať ich v Strednej Amerike žije okolo sedem miliónov.

27

Čím vás očarila mayská civilizácia?

V bývalom Československu nebolo ťažké dostať sa ku knihám o Mayoch, preloženým najmä do češtiny, boli tu dokonca aj ľudia, ktorí o Mayoch písali. Napríklad Miloslav Stingl, ktorý vydal knihu Za pokladmi mayských miest a niekoľko ďalších o predkolumbovských kultúrach. Ako dieťa som nemal problém dostať sa k literatúre, ktorá ma do tejto oblasti vtiahla. Samozrejme, nemali sme tu žiadneho odborníka, všetci, čo o Mayoch písali, boli skôr popularizátori, prinášajúci fotografie a svedectvá... Avšak nevidím dôvod, prečo by aj Slováci nemohli skúmať nejakú vzdialenú civilizáciu. Vždy som mal pocit, že je to niečo, čo je v našich silách.

Najskôr šlo zrejme o záujem čisto teoretický... Kedy ste sa dostali na spomínané miesta aj reálne?

Dôležitú rolu v tom zohral môj mexický priateľ Alberto Arriola. Ten ešte za bývalého režimu napísal do istého českého denníka výzvu, že by si s niekým z Československa rád dopisoval. Ukázalo sa, že šlo o mexického básnika a ja som jediný na jeho výzvu odpovedal. Začali sme si písať a naše priateľstvo trvá doteraz. Takmer tridsať rokov! Posielal mi z Mexika

literatúru, knihy, vystrihoval pre mňa články a čokoľvek, čo našiel o Mayoch a Aztékok. Bol dôležitou „bránou do toho sveta“ a nakoniec práve od neho prišlo aj pozvanie navštíviť miesta, na ktoré som sa ako študent Filozofickej fakulty UK, s odbornou podporou profesora Komorovského, zameriaval.

Museli ste sa veľmi tešiť, keď ste konečne vyrazili na vašu prvú cestu do krajín, ktoré ste poznali dovtedy len z literatúry?

Na spoznávanie Mezoameriky (územie dnešnej južnej polovice Mexika, celého Belize, Guatemaly a častí Hondurasu a Salvadoru) som mal ako študent štyri mesiace. V roku 1994 sme prešli s dvomi ďalšími členmi expedície tieto krajiny, zbierali údaje, zháňali literatúru, materiály, urobili sme tisíce fotografií, a to bol pre nás základ, z ktorého neskôr mohol ťažiť celý vznikajúci odbor. Bolo to neskutočne namáhavé, myslím, že som tam vtedy zhodil pätnásť kíľ. O päť rokov neskôr som sa tam vrátil na šesťmesačný výskum domorodého kmeňa Lacandóncov, ktorý ma vždy fascinoval. Vrazil som si, že ak moja prvá expedícia sa zamerala na poznanie starých mayských a mezoamerických miest, táto druhá sa bude orientovať na ešte stále žijúce relikty mayskej civilizácie.

Ako ste narazili na kmeň Lacandóncov?

Zhodou náhod, keď sme navštívili mesto Bonampak, ukryté hlboko v pralese na guatemalsko - mexickej hranici. Mimochodom, vtedy tam neexistovala cesta, šli sme k nemu pralesom asi štyri hodiny peši, v daždi, s minimom jedla, na hraniciach vlastných síľ. A tam sme v džungli objavili Indiánov ako z iného sveta: nestrihali si vlasy, nepoužívali oblečenie, iba jednoduchú tuniku, prišli ku nám veľmi bojazlivo a ponúkali primitívne sošky z dreva. Chceli za ne jedlo alebo nejaké predmety. Za nožík som tam vtedy vykšeftoval krásnu sošku, ktorá mala zjavne náboženské určenie. Spravili sme si aj pár fotografií, no keď sme chceli fotiť samotných ľudí kmeňa, hádzali do nás kamene. Bolo to znamenie, že na ich územie zatiaľ veľa cudzincov nevkráčilo... Po prvej návšteve a návrate domov som o nich študoval množstvo literatúry.

Dokonca, keď som pôsobil na doktorandskom štúdiu vo švédскеj Uppsale, našiel som slovníky, ktoré obsahovali jazyk Lacandóncov a podľa nich som sa ho začal učiť. Vravrel som si - načo sa celý čas naháňaš za kameňmi a ruinami starých Mayov, keď dávni Mayovia ešte žijú? Dajú sa predsa študovať zaživo! Teoreticky som sa na to pár rokov pripravoval, zháňal som peniaze, spojil sa s univerzitou v Mexico City a môj sen podporila aj Open Society Foundation, niekoľko priateľov a doložil som aj vlastné financie.

MA Ako vás Lacandónci medzi seba prijali?

Spočiatku to nebolo jednoduché, ľudia z pralesa so mnou nechceli mať nič spoločné. Mal som však šťastie, že som v Mexico City narazil na istú Estelu, známu môjho priateľa Alberta, speváčku zo spevokolu, ktorý kedysi vystupoval v Žiline. Slovensko ju nadchlo a keď zistila, kam sa chystám, rozhodla sa mi pomôcť. Jej brata Rafaela totiž Lacandónci poznali z čias, keď ich očkoval proti chorobám, ktoré by ich inak mohli zabiť. Vravrel - budú si ma pamätať, pretože som sa tam nechtiac strelil pištoľou do nohy a oni ma u seba celé týždne ošetrovali. Navyše, bol to veľmi srdečný chlapík a veľký srandista, ktorého si obľúbili. S týmto mužom som vtedy, aj spolu s vtedajšou priateľkou (teraz už manželkou) dorazil k Lacandóncom...

Hned', ako Rafaela zbadali, začali sa strašne smiať, skutočne si pamätali, ako si strelil do nohy. Vydržal s nami asi dva týždne, každého poznal po mene a vyšliapal nám tam všetky čističky. Potom sa nenápadne vzdialil, ale my sme ostali. Výskum už bolo takto jednoduchšie rozbehnúť, aj keď komplikácie sa nám nevyhli. Napríklad jazyk. Zistil som, že som sa nenaučil dobre vyslovovať tóny a glotály - zvuky, ktoré sa tvoria v hrdle. Zo slovníka sa to človek nenaučí a Indiáni mi nerozumeli, začal som teda odznova priamo v teréne. Zdokonaľoval som si aj španielčinu, ktorú som v tom čase neovládal dostatočne.

MA Možno predpokladať, že tak, ako žijú Lacandónci, žili volakedy starí Mayovia?

Áno. Napríklad spôsob, akým si stavajú chatrče, ako sú usporiadané - rovnako sa podľa vykopávok stavali aj pred päťsto rokmi. Používajú rovnaké kadidelnice pre bohov, rovnako ich uctievať ako okolo roku 1200 n.l. No a keďže som religionista a zaoberám sa mýtami a náboženstvami, pochopiteľne ma najviac zaujímali rituály a starí mayskí bohovia. Lacandónci neboli vôbec ovplyvnení kresťanstvom, netušili, kto bol Ježiš Kristus a nikdy také meno ani nepočuli. Tento kmeň žil veľmi uzavreto, pre mňa predstavoval hotový bádateľský raj. Zaznamenal som napríklad 120 mýtov, ktoré väčšinou nikto predtým nepoznal, som vlastne autorom zbierky ich mytológie. Zachytil som tiež ich pôvodné rituály a mnoho iného. Vracal som sa k nim počas rokov pravidelne vždy na niekoľko mesiacov a chodievam k nim dodnes.

MA Zmenila sa ich situácia od čias, keď ste ich ako študent objavili a navštívili prvýkrát?

Zmenila, pretože medzitým skončila občianska vojna v Chiapase (štát na juhovýchode Mexika), začali sa budovať cesty a kde je asfaltka, tadiaľ prichádza civilizácia. Objavili ich cestovné kancelárie, ktoré k nim začali vozíť turistov, zároveň sa tým otvorila cesta americkým misionárom, ktorí sa ponáhľali Lacandóncom ohlásiť Kristovu zvesť. Začali sa predbiehať, každé tri domy tam boli atakované nejakou misiou inej cirkvi. Dnes tam vládne náboženský chaos a ostalo len zopár ľudí, ktorí tomu tlaku odolali. Stihol som zdokumentovať nielen ich pôvodnú zbožnosť, ale aj spôsob, akým postupne zaniká. Našťastie, aj počas tohto procesu sa našlo zopár starcov, ktorí mi rozprávali o fascinujúcich pôvodných zvykoch a tradíciách...

MA Ktorý z pôvodných rituálov vás oslovil najviac?

Je ich strašne veľa, počas najvýznamnejšieho rituálu „balché“ sa opijajú kvaseným nápojom z kôry istého stromu a medu. Pri jeho výrobe odriekajú zaklínadlá a potom ho obetujú bohom. Ich bohovia sú hlinení a majú otvorené ústa, nápoj im teda nalievajú do úst a opijajú aj ich. Vďaka nápoju vzniká u Lacandóncov zmenený stav vedomia a majú pocit, že sú na jednej komunikačnej úrovni s božským svetom. Vtedy spievajú rituálne piesne, rozprávajú mýty a áno, sú pritom opití a hocikedy sa aj zvalia (smiech). Dá sa povedať, že ide o najvýznamnejší opilecký rituál, ktorý kedysi v 16. storočí zachytili aj Španieli na Yucatáne a nesmierne ich pohoršoval... **Pokiaľ** ide o mýty, najviac ma zaujali tie, ktoré sa týkali kozmu, mýty o tom, ako boli stvorení prví ľudia, ako vznikol tento svet, čo sa deje s hviezdami... Z mýtov som zostavil aj výber pre deti a niektoré som vydal pre potomkov dávnych Indiánov, aby poznali minulosť svojich predkov. Mexické ministerstvo školstva zaradilo túto knižočku ako povinnú literatúru na ich základných školách. Ako plynuli roky, znalosť mýtov vymierala, znalci-starci zomreli a mladí o nich už vcelku nič nevedeli, a tak ma začali považovať za znalca svojich tradícií... Moje vedomosti, záznamy, dokumentáciu a fotografie vnímajú ako studnicu, z ktorej dnes môžu čerpať a cítim, že si to vážia. Navyše, slúbil som to miestnemu šamanovi, ktorého deti nemajú najmenší záujem šíriť tradície ďalej, a tak do tohto posolstva zasvätil mňa. Robím to nielen pre vedecký svet, ale aj pre samotných Indiánov. Po všetkých tých rokoch ma k nim viažu priateľstvá a väzby rôzneho druhu. Chceme ich kultúre pomôcť prežiť.

MA Prostredníctvom živých potomkov Mayov, ste sa vrátili k minulosti a ustanovili vás do čela slovenských vykopávok v Guatemale. Čo hľadáte?

Kým uprostred Lacandóncov som žil medzi poslednými z Mayov, vďaka vykopávkam spoznávam tých prvých. Slovenský archeologický a historický inštitút (SAHI), ktorý vykopávky organizuje, sa sústreďuje na počiatky mayského kráľovstva a mayskej kultúry. Pracujeme na vykopávkach, ktoré súvisia so zrodom tejto civilizácie. Zisťujeme, kto bol komu podriadený, aká tam fungovala úroveň štátnej moci a podobne. Ako religionistu ma osobitne zaujímajú rituály i mýty, ktorým Mayovia verili či akú mali víziu kozmu, ktorého boli súčasťou.

~ Ako si vysvetľujete, že mayská civilizácia v porovnaní s ostatnými oplývala väčšou vyspelosťou?

Ťažko povedať, akou zhodou rôznych faktorov „vypukne“ niečo podobné na tom či onom mieste sveta. Ale myslím si, že jednu z najdôležitejších úloh zohralo domestikovanie kukurice v tejto zóne. Kukurica bola prvýkrát kultivovaná v Mexiku a vlastne až úroda kukurice, tekvice a fazule vytvorila ideálne podmienky pre vznik väčších aglomerácií s veľkou koncentráciou ľudí a s novými sociálnymi štruktúrami, ktoré posunuli civilizáciu na vyššiu úroveň. A to sa odohralo v celej Mezoamerike. Zhodou okolností Mayovia vo veľkej miere rozvinuli urbanizmus a zašli tak ďaleko azda preto, že od začiatku stavali z kameňa, ktorý je tam ľahko dostupný. Bolo a stále je oveľa bezpečnejšie a v tropických horúčavách aj komfortnejšie postaviť stavbu z kameňa, ktorý tam leží skutočne všade, ako napríklad z dreva a lístia. Takto postupne vznikali kamenné mestá, pyramídy, vynašlo sa intenzívne poľnohospodárstvo a zrodilo sa tam čosi, čo veľmi pripomína Mezopotámiu alebo staroveký Egypt.

~ Ktoré historické zdroje sú pre výskumníkov najzaujímavejšie?

Najfascinujúcejšie sú tie, ktoré pochádzajú od samotných Mayov, zdroje, ktoré obsahujú ich písmo. Ak vďaka archeologickým metódam nájdeme keramické úlomky - a máme ich už možno 200.000 - možno z nich štatisticky získať množstvo informácií, no stále sme iba v rovine hrubých rysov a dohadov. Ale Mayovia mali aj svoje písmo! Vedeli písať na papier (zachovali sa iba tri ich knihy), tesali do dreva, ktoré zhnilo... našťastie však tesali aj do kameňa, ba maľovali a písali aj na keramiku. Máme stovky nápisov na kameni a keramike, a tieto zdroje sú najdôležitejšie. Nestačí iba objaviť dávne mesto, pretože kým nevieme nič o jeho dejinách, nepoznáme jeho názov, nevieme, kto mu vládol - nevieme o ňom nič. A zrazu nájdeme popísaný kameň, objavíme stélu (kamennú písomnú pamiatku) s množstvom záznamov a tam je všetko.

~ Dokázate rozlíšiť staré mayské písmo?

Nevravím, že som naň svetový expert, ale absolvoval som niekoľko dobrých kurzov lúštenia tohto písma a na určitej úrovni ho dokážem čítať i lúštiť. Dokážem napríklad prečítať, kedy, kým a prečo bola stéla vztýčená, ale dokáže to aj môj najužší tím. To písmo nie je jednoduché, pripomína egyptské či japonské znaky, sú to obrázky, vyjadrujú najčastejšie celé slabiky a z nich sa dá poskladať slovo. Samozrejme, komplikovanejšie veci prenechávame svetovým epigrafistom. Aj u nás, na bratislavskej Univerzite Komenského máme dobrú epigrafickú školu, ktorá študentov (aj všetkých záujemcov z domova i zahraničia) učí lúštiť mayské hieroglyfy. Tým, ktorí dosiahli najvyššiu úroveň, dávame už konkrétne dáta zo živých výskumov, s ktorými si sami nevieme rady. Tímová práca často priniesie ovocie a posúvame sa dopredu - mayské ruiny ožívajú konkrétnymi postavami a udalosťami.

~ Ako sa hľadá v poraste pralesa starobylé mayské mesto?

Niekoľko rokov sme so SAHI odkrývali jedno mesto

v pralese a dnes vidíme, aké malo stavby; tento rok sme odkryli jeho komunikácie a vieme, kadiaľ viedli široké, skutočne obrovské cesty... Ťažko si to laik predstaví, kompletne všetko tam obrástol prales. Hoci okolo seba vysekáte desať metrov, veľká pyramída môže stáť o ďalších desať metrov ďalej a vy ju neuvidíte. Ani z vtáčej perspektívy, lebo keď napríklad vypustíme dron s HD kamerou, všetko pokrýva iba obrovský les s vysokými stromami, ktoré všetko nepreniknuteľne zakrývajú. Zorientovať sa v tom, hľadať a nájsť prvky architektúry, identifikovať mesto, to je pomerne náročné. Niekomu sa to môže zdať ako dobrodružstvo, ale je to najmä drina s mačetou. Až po vyčistení vegetácie nastupujú chlapi z geodetického tímu a ich meracie prístroje, ktoré merajú vrstevnice a vytvárajú 3D modely terénu. Keď sa to všetko preniesie do počítača, vidíte pred sebou znovu oživené mesto. Ulice, domy, pyramídy... **Pokiaľ** hovoríme o pralesoch Peténu, kde sa pohybujeme aj my, za sedem rokov sme našli takmer sto nových sídliskových lokalít. Z toho je zrejme, že nejde o nič senzačné. Stačí postupovať desať kilometrov jedným smerom a je prakticky nemožné nenaraziť na staré mayské osídlenie. Bolo totiž svojho času jedným z najhustejších na svete a tie mestá, mestečká a dediny v tom pralese stále sú. Musíte však vedieť rozoznať ich stopy, čo nie je vôbec jednoduché.

~ Rozoznávajú stopy? To znamená, že zbadám kopec a môžem dúfať, že ide o obrastenú mayskú pyramídu?

Nájdete kopec a máte dve možnosti. Buď je to kopec prírodný, alebo mayská

pyramída. A ako rozlíšiť jedno od druhého? Že nejde o prírodný kopec, môže napríklad naznačiť „ramón“, druh stromu, ktorý rastie všade tam, kde je veľa vápnika - pritom o Mayoch vieme, že používali vápencové bloky, ktoré omietali vápennou štukou. Ramóny produkujú sladké plody, a tie žerú opice. Teda zjednodušene povedané, ak je čas plodov ramónu, stačí sa vydať za vreskotom opíc (smiech). V skutočnosti to ale, samozrejme, býva ťažšie. Prítomnosť pyramídy často naznačujú opracované kamene v okolí kopca. Ak z neho netrčí žiaden kameň, ide veľmi často o predklasickú, veľmi starú pyramídu, zrada je však v tom, že vždy môže ísť len o náhodné dielo prírody. Alebo iný príklad - pyramídy aj mayské domy kolabujú. Domy menia svoj tvar do tvaru konského sedla, jednoducho, padá im stred. Takže keď zbadáte dva kopčeky a medzi nimi „dolinku“, a to celé má dĺžku okolo 10 - 15 m, tak viete, že je to mayský dom, hoci je pod hlinou a celý obrastený stromami. Ak to máte v oku, dokážete dokonca rozlíšiť počet miestností v paláci. Pre niekoho je to len obyčajný kopec, pre nás dvojposchodový palác s tromi terasami a sedemnástimi miestnosťami.

Na svoje výpravy so sebou zakaždým beriete veľký tím ľudí. Kto ho tvorí?

Ako vysokoškolskému pedagógovi mi záleží na študentoch, niekedy vezmem svojich bakalárov, magistri so mnou chodia bežne, ale moji doktorandi to majú povinné. Chodia so mnou do Mexika, ale najmä do Guatemaly, kde pracujú, či už v antropologických, alebo archeologických programoch, zúčastňujú sa konferencií, prezentujú vedecké výstupy, pracujú na vlastných vedeckých úlohách... Niektorí sa špecializujú na lúštenie písma, iní na mayskú keramiku či na obrázky a písmo v starých mayských knihách. Za Slovensko je v expedičnom tíme zastúpený najmä organizátor výskumov v Guatemale - Slovenský archeologický a historický inštitút, ďalej Univerzita Komenského a Slovenská technická univerzita, zo zahraničia najmä Univerzita v Bonne. Spolupracujú však aj britské, francúzske, americké, ruské, mexické a guatemalské univerzity. Zamestnávame výhradne guatemalských robotníkov, no nie hocakých, len tých, ktorí majú skúsenosti a vedia, čo robia.

Ktorý váš objav považujete za najvýznamnejší?

SAHI má mnoho dôležitých objavov, ale to najdôležitejšie je v Guatemale sme asi dosiahli až tento rok. Naša archeologička Eva Jobbová vykopala kráľovské žezlo z jadeitu - z obdobia, kedy podľa starších predpokladov žiadni mayskí králi ešte neexistovali. Posunuli sme tým zrejme dátum vzniku inštitúcie mayského kráľovstva. A aby toho nebolo málo, toto kráľovské žezlo je celé popísané mayskými hieroglyfmi z raného obdobia, kedy sa používalo dodnes nerozlúštené písmo. Ide o najstaršie mayské písmo, čo má obrovskú cenu. Nápis je totiž komplexný a dobre štruktúrovaný, a teda existuje veľký predpoklad, že ho čoskoro rozlúštíme. Našli sme aj stélu s týmto prastarým písmom, takže už vieme, že mesto, v ktorom kopeme, Uaxactun, je kolískou mayskej civilizácie. Alebo jednou z kolísk.

Objavili ste aj vzácne mayské masky...

Pochádzajú z toho istého obdobia a ide o dva obrovské štukové reliéfy, každý na ploche 100 m². Každá z masiek reprezentuje jedno božstvo, ide o hlavu s ozdobami. Majú náboženský význam - pozerajú smerom na západ, na zapadajúce slnko, a identifikovali sme tri úrovne, pričom si myslíme, že tá spodná reprezentuje podsvetie. Objavujú sa v nej vodné prvky, lebo Mayovia verili, že mŕtvi idú do vody. Stredná úroveň má prvky zemské a horná nebeské. Teda podsvetie, zem a nebo - celý kozmos. Iná vzácnosť - astronomické observatórium - smeruje na súhvezdie Orion. Tomu Mayovia pripisovali význam stvorenia vesmíru a jeho objavením sme potvrdili mytologický koncept v architektúre Mayov. No a našli sme množstvo stél, mestá, paláce, cesty, rituálne loptové ihriská...

Existuje čosi, o čom tušíte, že sa tam niekde v pralese ešte ukrýva, no dosiaľ ste to neobjavili?

Áno. Ide o komplex El Tiburón (Žralok), o ktorom sme si pôvodne mysleli, že ide o obyčajnú horu. Vďaka prístrojom sme však zistili, že táto „vysoká hora“ má určité pravidelnosti a tento rok sme do nej urobili veľké rezy. Zistili sme, že ide o 32 m vysokú pyramídu, najväčšiu v oblasti z daných čias, preto sme presvedčení, že naše mesto Uaxactun muselo v tomto období kralovať všetkým naokolo. Pyramída je však rozrušená, má za sebou veľa prestavieb. Keď archeológ Drahoš Hulínec jedným malým rezom zruinovanú časť akoby

odstránil a nazrel dnu, zistil, že vo vnútri je jedna stavebná fáza nádherne zachovaná, akoby Mayovia odišli len včera. Predpokladám, že keď sa pyramíde napokon vyzlečie jej „rozmlátený kabát“, nájdú sa pod ním veľké štukové dekorácie, ktoré môžu prezradiť veľa o najranejšom mayskom umení.

V roku 2012 mal podľa mayského kalendára nastať koniec sveta, našťastie to Mayovia nemysleli asi až tak vážne... Vedeli Mayovia predpovedať či veštiť, čo sa stane v budúcnosti?

Veštili ako o život! Aj ich knihy, ktoré sa zachovali, sú de facto veštebné príručky, akoby kalkulačky času. Mayovia do nich vložili nejaký dátum a vypočítali, čo všetko tomu dátumu prislúcha, akí bohovia budú úradovať, akú môžu mať naplánovanú činnosť na ten deň, čas určovala kombinácia božských síl. Dôležitý pre nich bol aj dátum narodenia človeka, slnečné fázy, fázy Mesiaca alebo Venuše, ale aj veci, ktoré nijako nesúviseli s astronómiou. Z toho všetkého vznikali proroctvá. Funkcia proroka bola veľmi vážna - písal príručky a vynášal veštby. Na veštách bol postavený starovek aj v Európe.

Máte svoju teóriu príčiny náhleho kolapsu mayskej civilizácie medzi rokmi 800 a 1000 nášho letopočtu?

Mnohí si myslia, že Mayovia zmizli zo zemského povrchu. Mám pritom množstvo priateľov, Mayov, ktorí stále behajú po tejto zemi. Existuje aj ďalší mylný názor, že zanikli v klasickom období, ale málokto si uvedomuje, že po ňom prišlo obdobie poklasické, v ktorom Mayovia s novým rozmachom svojej civilizácie fungovali naďalej. Spomínaný kolaps je známy skôr z oblasti Peténu v Guatemale a z príľahlej časti Mexika, kde niekedy koncom 9. a začiatkom 10. storočia stovky a stovky mayských miest náhle skolabovali. Treba si to predstaviť tak, že v nich ostali predkreslené a nedokončené nástenné maľby, stély, ktoré boli tesané, no nedokončené. Nachádza sa tam množstvo prvkov, ktoré sa náhle skončili, aj preto niektorí tvrdia, že kolaps prišiel náhle. My však vieme, že nie všade. Postupne z týchto miest Mayovia odišli a všetko, čo tam ostalo, pohltila džungľa. Na to prečo Mayovia mestá opustili svoje mestá, existuje množstvo teórií, ale ani jedna nebola jednoznačne dokázaná. Nepoznáme na to v súčasnosti odpoveď. Máme po ruke pekne podložené predpoklady o ekologickej katastrofe, o erózii pôdy a takisto o veľkých suchách či chorobách, ktoré túto oblasť vo veľkej miere zasiahli. Vieme tiež, že do tejto oblasti prišli niekedy začiatkom 8. storočia cudzinci, Mexičania, a tí túto krajinu zmenili. Nachádzame rôzne dôkazy

o ich vplyve, nielen kultúrne, ale napríklad aj mayskí králi začali nosiť fúziky a oblečenie, ktoré predtým nebolo pre nich typické. Objavovali sa aj mená, ktoré neboli mayské. Keď prevzali moc cudzinci, život tam pokračoval ešte niekoľko desaťročí a potom sa všetko zosypalo. Netušíme, či to spolu súvisí, ale možno by sa táto situácia dala prirovnať k Rímu, ktorý aj pod vládou barbarských Germánov ešte chvíľu prosperoval, ale nakoniec skolaboval.

M Ako vidíte budúcnosť dnešných Mayov?

Záleží to od krajiny ku krajine, ale všeobecný trend je taký, že v školách sa nehovorí maysky - iba málo škôl svojim žiakom dovolí používať maysčinu aspoň na prvom stupni (ide skôr o raritu). Maysčina sa považuje za dialekt a vníma tak, že kto hovorí dialektom, chodí v dedinských šatách a je to hlupák. Mayovia nemajú dobrú sociálnu reputáciu, a preto sa im nežije práve ľahko. Šikovnejší z nich utekajú z dediny do mesta a snažia sa svoj mayský jazyk zapudieť, aby niečo dosiahli. Mám však priateľov, vyštudovaných Mayov, ktorí sa vracajú ku svojej komunite a snažia sa jej zo všetkých síl pomôcť.

M Do Guatemaly sa pravidelne vraciate, aby ste pokračovali v započatej práci.

Chodievate s vami aj manželka a deti?

Chodievam do Guatemaly viackrát do roka, kvôli práci v teréne, ale aj prednáškam. Manželka s deťmi však so mnou neabsolvujú každú cestu, to by bolo neudržateľné. Manželka je etnológka, takže sa realizuje najmä v teréne (zatiaľ čo my robíme archeologický výskum), zaujíma sa o súčasných vidiečanov, ktorí tam žijú. Kým my skúmame kostry v zemi, ona hneď vedľa skúma tých živých (smiech). Za ten čas, čo my pracujeme, deti chodia do dedinskej školy, aj keď ju príliš neoblubujú. Ako belosi sú tam jediní a nie všetci spolužiaci ich dokážu vystáť. Obaja synovia však majú dobré výsledky, najmä v matematike, španielčinou sa predierajú, ale vedia si poradiť. Na druhej strane, tešíme sa, že sa učia kultúrnej rozmanitosti a tolerancii.

M Nehrozí vám nejaké nebezpečenstvo?

Čoraz častejšie zvažujem neúčasť rodiny. V poslednom čase prudko vzrástla kriminalita a náš projekt býva často obeťou lúpeží, čo sa prvé roky nestávalo. Stupeň bezpečnosti z roka na rok klesá, a tí, čo kradnú, sú neraz ozbrojení, takže človek môže ľahko prísť o život. Najbezpečnejšie sa cítime počas práce hlboko v džungli, hoci tam na nás číhajú iné riziká - v podobe moskytov a niekoľkých druhov mušiek, ktoré kladú svoje potomstvo do ľudského tela. No a väčšina hadov v pralese je smrteľne jedovatých. Je to však naša práca a musíme s tým žiť. Máme školenia, učíme sa rozoznávať nebezpečný hmyz a pichať si hadí protijed... Naším robotníkom sme už párkrát zachránili život, keď ich uštipol jedovatý had.

M Zdá sa, že v Guatemale je pre vás ešte práce na najbližších dvesto rokov. Ako to všetko chcete stihnúť?

Aj ja to odhadujem približne na dvesto rokov... ale toho sa nedožijeme (smiech). Ale vážne, bol by som rád, keby si tam Slovensko udržalo svoje výskumné aktivity, pretože už teraz sme považovaní za svetovú špičku v oblasti poznania mayskej civilizácie. Robím všetko pre to, aby som vychoval čo najviac spolupracovníkov, študentov a možných nasledovníkov, takže dúfam, že si toto postavenie udržíme. Prečo by sme mali byť prikrčení niekde v kúte za pecou, keď rovnako malé národy ako my sa cítia byť súčasťou svetových dejín a skúmajú časti svetového kultúrneho dedičstva, a nielen tie vlastné? Aj my sme súčasťou svetových civilizácií a v ich spoznávaní máme veľký deficit.

STÁŽISTA

Od 24. septembra

Standard
Warner Bros. Pictures
WARNER BROS. PICTURES

Facebook.com/TheInternMovie
TheInternMovie.com #TheIntern

WARNER BROS. PICTURES
©2015 Warner Bros. Ent. All Rights Reserved

WWW.CINE-MAX.SK

CINEMAX